

УДК 338.24.021.8

Гасанов С. С.

СТРУКТУРНІ РЕФОРМИ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У політекономічному контексті структурні зміни економіки – це насамперед її структурно-інституціональні зміни. Однакові за сутністю структурні реформи в певних країнах завершуються успіхом, а в інших перетворюються на тривалий процес імітації. Необхідними умовами успіху таких реформ в Україні є подолання інституціональної невизначеності та фінансової нестабільності. Інституціональні зміни в структурі економічної діяльності дедалі більше пов'язуються не з конфліктом, а з компромісом економічних інтересів, фактором довіри між суб'єктами господарювання, а також їхніх відносин із державою, дотриманням прав власності. Зростання розвинутих економік великою мірою забезпечується за рахунок державної підтримки інновацій та структурних реформ, які сприяють раціональному використанню державних видатків, досягненню синергетичного ефекту від креативних комбінацій фінансових, матеріальних й інтелектуальних ресурсів. Тривала стагнація, економічні коливання і шоки української економіки є наслідками хронічної інституціональної неспроможності держави забезпечити економічну свободу, конкурентний господарський порядок, захист прав власності, прав людини. Нині спостерігається тенденція своєрідної “нової приватизації держави” та використання її інструментів для експлуатації приватного сектору. Треба якнайскоріше перейти до розгалуженої інституціональної мережі стійких зв'язків і правил, що цементують економічну систему і формують інституційний каркас її стійкості, надають їй дедалі більшої визначеності та відносної передбачуваності. Саме в цьому, на наш погляд, полягає місія структурної політики в сучасних транзитивних умовах, котра за своєю сутністю є переважно структурно-інституціональною, а не тільки і не стільки структурно-секторальною, структурно-регіональною або структурно-функціональною, як це характерно для “нормалізованої”, “унормованої” та “стандартизованої” ринкової економіки. За наявності інституціональної невизначеності та конфлікту механізмів ринкової координації з механізмами олігархічно-групового контролю державної влади існує загроза втягування структурних реформ у кругообіг централізованих рішень і заходів, спрямованих на реалізацію специфічних групових інтересів неформальних центрів політичної та економічної влади.

Ключові слова: структурні реформи, структурна політика, інституціональна невизначеність, фінансова нестабільність.

Літ. 32.

Гасанов С. С.

СТРУКТУРНЫЕ РЕФОРМЫ В УСЛОВИЯХ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ И ФИНАНСОВОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

В политэкономическом контексте структурные изменения в экономике – это прежде всего ее структурно-институциональные изменения. Одинаковые по сути структурные реформы в некоторых странах завершаются успехом, а в других превращаются в длительный процесс имитации. Необходимыми условиями успеха таких реформ в Украине является преодоление институциональной неопределенности и финансовой неста-

© Гасанов С. С., 2017

бильности. Институциональные изменения в структуре экономической деятельности все больше связываются не с конфликтом, а с компромиссом экономических интересов, фактором доверия между хозяйствующими субъектами, а также их отношений с государством, соблюдением прав собственности. Рост развитых экономик во многом обеспечивается за счет государственной поддержки инноваций и структурных реформ, которые способствуют рациональному использованию государственных расходов, достижению синергетического эффекта от креативных комбинаций финансовых, материальных и интеллектуальных ресурсов. Длительная стагнация, экономические колебания и шоки украинской экономики являются последствиями хронической институциональной неспособности государства обеспечить экономическую свободу, конкурентный хозяйственный порядок, защиту прав собственности, прав человека. В настоящее время наблюдается тенденция своеобразной "новой приватизации государства" и использования ее инструментов для эксплуатации частного сектора. Надо как можно скорее перейти к разветвленной институциональной сети устойчивых связей и правил, которые цементируют экономическую систему и формируют институциональный каркас ее устойчивости, придадут ей все больше определенности и относительной предсказуемости. Именно в этом, на наш взгляд, заключается миссия структурной политики в современных транзитивных условиях, которая, по сути, является преимущественно структурно-институциональной, а не только и не столько структурно-секторальной, структурно-региональной или структурно-функциональной, как это характерно для "нормализованной", "нормированной" и "стандартизированной" рыночной экономики. При наличии институциональной неопределенности и конфликта механизмов рыночной координации с механизмами олигархически группового контроля государственной власти существует угроза втягивания структурных реформ в круговорот централизованных решений и мероприятий, направленных на реализацию специфических групповых интересов неформальных центров политической и экономической власти.

Ключевые слова: структурные реформы, структурная политика, институциональная неопределенность, финансовая нестабильность.

Sergii Gasanov

STRUCTURAL REFORMS UNDER INSTITUTIONAL UNCERTAINTY AND FINANCIAL INSTABILITY

In the political economy context, structural changes of the economy are above all its structural-institutional changes. However, structural reforms similar by its nature are successfully completed in certain countries, while others turn into a long simulation process. Overcoming the institutional uncertainty and financial instability is essential to the successful implementation of Ukrainian structural reforms. Institutional changes in the structure of economic activity are increasingly associated not with a conflict but with a compromise of economic interests, a factor of confidence among business entities as well as their relations with state and property rights observance. Economic growth in developed countries is mostly provided by state support of innovations and structural reforms, which enhance efficient use of public expenditures and synergy effects from creative combinations of financial, material and intellectual resources. Long-term stagnation, economic fluctuations and shocks of the Ukrainian economy are the consequences of permanent institutional state disability to ensure economic freedom, competitive economic framework and protection of human and property rights. The trend of "a new privatization of a state" and usage of its facilities for private sector exploitation is a noticeable tendency in the modern context. The efforts should be concentrated on a faster implementation of an extensive institutional network of sustainable interconnections and rules that would cement economic system and shape the institutional framework of stability,

giving it more certain and relatively predictable essence. That is, in the author's view, the mission of the structural policy under modern transitive conditions. It is a special structural policy, which by its nature is mainly structural-institutional, rather than structural-sectoral, structural-regional or structural-functional, as it is typical for "normalized", "fixed" and "standardized" market economy. Under institutional uncertainty and market coordination mechanisms conflict with oligarchic group-controlled mechanisms of governance, there arises a threat of involving structural reforms into centralized decisions and measures aimed at implementing specific group interests of political and economic power informal centers.

Key words: structural reforms, structural policy, institutional uncertainty, financial instability.

JEL classification: A10, D80, E02, E61, H10, P26, P35.

У політекономічному контексті структурні зміни економіки – це насамперед її *структурно-інституціональні зміни*. Ринковий механізм координації алокації ресурсів у різних інституціональних умовах зумовлює відповідні соціально-економічні наслідки, навіть за ресурсних переваг певної країни. Однакові за свою суттю структурні реформи в певних країнах завершуються успіхом, а в інших перетворюються на тривалий процес імітації, призводять до протилежних результатів і, врешті-решт, втрачають довіру суспільства.

Теоретичні та практичні аспекти структурних реформ системно досліджено фахівцями ОЕСР [1; 2], МВФ [3–6], Європейської комісії [7; 8]. Проблеми невизначеності викладено, зокрема, в працях Ф. Найта [9], А. Алчіяна і Х. Демсеца [10; 11], Ф. Феррарі-Файлхо і О. Консейсау [12], М. Ендрюса [13] та ін. У роботі А. Бонфігліолі та Дж. Генція розкрито взаємозв'язки структурних реформ і невизначеності [14]. Гіпотеза фінансової нестабільності розвинутої ринкової економіки обґрунтована Х. Мінські [15]. Питання модернізації фінансової системи України, вдосконалення управління державними фінансами в умовах євроінтеграційних процесів і фінансової глобалізації, антикризового фіскального регулювання в інституційній системі сучасної економіки всебічно досліджуються вченими Державної навчально-наукової установи “Академія фінансового управління” [16–24].

Позитивне чи негативне спрямування вектора структурних змін багато в чому визначається наявними інституціональними обмеженнями та інтенсивністю і змістом утвердження нових інститутів, які відкривають інституціональний простір для підприємництва, інвестицій та інновацій, ефективних форм організації праці, виробництва й управління, спонукальних мотивів економічної активності. Інституціональні зміни в структурі економічної діяльності дедалі більше пов'язуються *не з конфліктом, а з компромісом економічних інтересів*, фактором довіри між суб'єктами господарювання, а також їхніх відносин із державою, дотриманням прав власності.

Диспропорції, що утворилися в попередній період, утруднюють поліпшення якісних і кількісних характеристик української економіки, раціоналізацію державних видатків. Спроби забезпечити прогресивні структурні зрушення шляхом використання адміністративно-розпорядчих форм, фінансових можливостей централізованих ресурсів держави не дали бажаного результату: ефективність економіки практично не підвищується. Водночас зростання економік розвинутих країн забезпечується великою мірою за ра-

хунок державної підтримки інновацій та структурних реформ*, що сприяють раціональному використанню державних видатків, досягненню синергетичного ефекту від креативних комбінацій фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів.

Серед науковців і практиків немає єдиного погляду на зміст коригування бюджетно-податкової й грошово-кредитної політик, методи їх узгодження з метою посилення впливу на структурні зрушення в економіці. Це не дає змоги повною мірою розкрити роль фінансових стимулів у системі регулювальних механізмів структурних зрушень, визначити функції та можливості участі держави, бізнесу й домогосподарств у формуванні фінансових ресурсів структурних трансформацій. Теоретичні школи по-різному розглядають вплив інновацій на структурні зрушення в економіці**. Так, у межах класичної економічної теорії визнається сила технічного прогресу, проте роль інновацій у структурі факторів економічного зростання не була з'ясована. Неокласична теорія зробила вагомий внесок у дослідження ролі науково-технологічних факторів економічного зростання***. Інституціональний напрям визнає вплив новітніх технологій на суспільно-економічні явища й процеси, структурні зрушення в економіці. Взаємодія інституціональних структур і технологій забезпечує вищу ефективність ринків, знижує трансакційні та трансформаційні витрати.

До передумов конкретних ринкових систем господарювання належать як наявний стан інститутів у широкому розумінні (що стосується не лише "організаційного фундаменту"), так і форми економічної поведінки, котрі перебувають в основі диференційованого, самостійного цілепокладання індивідів і окремих економічних груп. Ці поведінкові передумови не можуть бути створені відразу й у короткий час, вони вимагають тривалого розвитку та конкретизації на рівні, який відповідає функціонально дієздатній ринковій економіці. У зв'язку з цим Дж. Ходжсон зазначає: "Інститути змінюються, і

* Див.: The Short-Term Effects of Structural Reforms: An Empirical Analysis / R. Bouis, Causa O., Demmou L. et al. *OECD Economics Department Working Paper*. Paris, 2012. No. 949. 62 p.; Nicoletti G., Scarpetta S. Product Market Reforms and Employment in OECD Countries. *OECD Economics Department Working Papers*. Paris, 2005. No. 472. 49 p.; Employment Effects of Product and Labour Market Reforms: Are There Synergies? / G. Fiori, G. Nicoletti, S. Scarpetta, F. Schiantarelli. *The Economic Journal*. 2012. No. 122. P. F79–F104; Kerdrain C., Koske I., Wanner I. The Impact of Structural Policies on Saving, Investment and Current Accounts. *OECD Economics Department Working Papers*. Paris, 2010. No. 815. 69 p.; Structural reforms and macroeconomic performance in the euro area countries. A model-based assessment / S. Gomes, P. Jacquinet, M. Mohr, M. Pisani. *Working Paper Series / ECB*. 2011. No. 1323. 52 p.

** Див.: Lucchese M. Innovation, demand and structural change in Europe. *WP-EMS*. 2011. No. 2001/9. 33 p. URL: http://www.econ.uniurb.it/RePEc/urb/wpaper/WP_11_09.pdf.

*** Див.: Solow R. Technical Change and the Aggregate Production Function. *Review of Economics and Statistics*. 1957. Vol. 39. P. 312–320; Romer P. Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy*. 1990. Vol. 98, No. 5, pt. 2. P. S71–S102; Scherer F., Ross D. *Industrial Market Structure and Economic Performance*. 3rd ed. Boston: Houghton Mifflin, 1990. 713 p.; Grossman G., Helpman E. *Innovation and Growth in the Global Economy*. London: The MIT Press, 1991. 384 p.

навіть поступові зміни можуть у кінцевому підсумку спричинити в системі стан такої напруженості, що не виключені раптові конфлікти або кризи, у результаті котрих відбуваються зміни в діяльності та соціальних установках людей. Таким чином, завжди залишається можливість порушення нормального перебігу подій... У будь-якій соціальній системі рутинізована поведінка одних агентів вступає у взаємодію з мінливими або довільними рішеннями інших. Цій взаємодії... з наслідками, що випливають із неї у вигляді напруженості між інституційною стабільністю і різкими структурними зрушеннями, слід надавати особливого значення” [25]. Такої самої позиції дотримується А. Лоусон: “Завжди будуть моменти кризових ситуацій і різких структурних змін, коли наявні конвенції чи усталений порядок зазнають краху” [26, с. 921]. На роль невизначеності як чинника змін та формування траєкторії економічного розвитку звертає увагу П. Девід: “Залежна від шляху розвитку послідовність економічних змін є прикладом того, як віддалені в часі події, включаючи ситуації, зумовлені швидше випадковим збігом обставин, ніж дією системних сил, можуть чинити істотний вплив на остаточний результат” [27, с. 332].

Класики лібералізму та господарського порядку А. Мізес, Ф. Хайек, В. Ойкен, М. Ротбард [28–31] вважали, що крах соціалізму в кінцевому підсумку зумовлюється його неспроможністю забезпечити економічну свободу, конкурентний господарський порядок та економічний розрахунок. Тривала стагнація, економічні коливання та шоки транзитивної економіки “пострадянського типу” є наслідками тих самих фундаментальних причин. М. Ротбард зауважив, що “кожне насильницьке втручання в справи суспільства тягне за собою додаткові проблеми, й у зв’язку з кожною потрібно прийняти рішення: скасувати попереднє втручання або посилити його додатковими діями. Саме ця особливість робить “змішану економіку” внутрішньо нестабільною, такою, що прагне до одного з двох полюсів – до чистої свободи або до чистої деспотії. І тут не можна задовольнитися відповіддю на кшталт: якщо світ завжди був чимось середнім, то навіщо бити тривогу? Річ у тім, що внаслідок внутрішніх суперечностей... змішані системи вирізняються нестабільністю. Проблеми, які виникають, спонукають суспільство піти однією з цих двох доріг” [31, с. 320]. Порівняльні наслідки вибору схематично наведено далі.

Соціально-ринковий вибір	Вибір гегемонії/деспотії
Особиста свобода	Примус
Загальна взаємна вигода (максимізація соціальної корисності)	Експлуатація: одні групи (центри влади) виграють за рахунок інших
Компроміс інтересів і координація економічної діяльності	Групові соціальні й економічні конфлікти, дезорганізація економічної діяльності
Стан “миру і співробітництва” між інститутами	Стан “війни і боротьби” між інститутами
Гармонізація відносин людини з природою	Влада людини над людиною
Найбільш ефективне задоволення потреб споживачів	Руйнування системи задоволення запитів споживачів
Економічний розрахунок	Калькуляційний хаос
Економічні стимули, інновації, оновлення фізичного і людського капіталу, підвищення рівня життя	Руйнування стимулів, рутинізація, деградація фізичного і людського капіталу, падіння життєвого рівня

Складено за: *Rothbard M. Power and Market: Government and the Economy. 4th ed. Auburn: Ludwig von Mises Institute, 2006. P. 318–321.*

У сучасних умовах транзитивної економіки України державна влада ослаблена. Більше того, спостерігається тенденція своєрідної “нової приватизації держави” та використання її інструментів для експлуатації приватного сектору. Формами останньої є: корупція, контрольовані державні закупівлі, керовані за допомогою маніпулювання валютним курсом інфляційні процеси, рекапіталізація приватних банків за рахунок коштів державного бюджету з подальшим їх банкрутством і виведенням коштів держави та вкладників до офшорних компаній, створення штучних регуляторних бар’єрів для малого та середнього бізнесу, непрозоре адміністрування податків і надмірне податкове навантаження на суб’єктів господарювання, необґрунтовані податкові пільги, монопольне ціноутворення, лобіювання бюджетних програм та їхніх завищених обсягів у інтересах політичних партій і олігархічних груп. Врешті-решт, така державна експлуатація приватного сектору призводить до величезного майнового розшарування, масового зубожіння та соціального невдоволення, підриває підвалини економічної безпеки держави, суперечить національним інтересам. У зв’язку з цим необхідними умовами реалізації курсу структурних реформ слід вважати:

- формування широкої соціальної бази правильного розуміння, підтримки та захисту національних інтересів, передусім серед економічно найактивнішої частини населення;
- досягнення нехай невеликих, проте реальних успіхів на окремих ділянках структурних реформ, передусім тих, що стосуються життєвих інтересів широких верств населення.

Одночасно необхідно визнати реальність: на сьогодні ринкова економіка України сформувалась і функціонує як *квазіриннок*. Його основними ознаками є:

- велика приватна власність, сформована переважно внаслідок формальної приватизації, номенклатурного розподілу державного майна, використання державної влади як важеля капіталоутворення;
- приватна власність, котра багато в чому пов’язана з “тіньовою” економікою, має сумнівні джерела походження і викривляє реальну структуру бенефіціарів цієї власності;
- права власності, не забезпечені реальними механізмами захисту й гарантування з боку держави;
- контроль державного апарату та олігархічних груп за сферами і масштабами бізнесу, його персоніфікацією, бар’єрами входу й виходу, що спотворює структуру ринків та їх організацію;
- пріоритет неформальних інститутів над формальними, створення “правил гри” на ринку зазвичай поза сферою законодавства;
- специфічна “транзитивна етика” економічної поведінки, що істотно відрізняється від тієї, про яку свого часу писав М. Вебер [32] і котра стала підґрунтям ринкової еволюції;
- хронічно нерівноважний стан окремих ринків, їх порівняно слабка взаємозалежність;
- реальний пріоритет механізмів державної регуляції щодо механізмів координації в господарській системі;
- рентоорієнтована поведінка багатьох суб’єктів господарювання і суб’єктів прийняття економіко-політичних рішень;

- наявність великої кількості негативних зовнішніх ефектів та відсутність дієвих економічних механізмів їх нейтралізації;
- потрапляння частини суспільних за характером благ у сферу квазі-ринкових відносин;
- досить поширена цінова дискримінація;
- імітація ринково орієнтованої поведінки суб'єктами господарювання та суб'єктами прийняття економіко-політичних рішень.

Треба якомога скоріше перейти від окремих і нечисленних острівців інституційної стабільності в океані невизначеності й хаосу до розгалуженої *інституціональної мережі стійких зв'язків та правил*, які цементують економічну систему і формують інституційний каркас її стійкості, надають їй дедалі виразніших ознак визначеності та відносної передбачуваності. Саме в цьому, на наш погляд, полягає *місія структурної політики* в сучасних транзитивних умовах. Це *особлива структурна політика*, котра за основними цілями й засобами, за своєю сутністю є переважно *структурно-інституціональною*, а не тільки і не стільки *структурно-секторальною, структурно-регіональною* або *структурно-функціональною, як це характерно для “нормалізованої”, “унормованої” або “стандартизованої” ринкової економіки*. У відповідному стандартному розумінні структурна політика є природною реакцією держави на так звані провали ринків у певних сферах господарської діяльності, в яких використовуються значні за обсягами матеріальні, фінансові та людські ресурси, але результати такої діяльності спрямовані на досягнення неринкових цілей і не набувають прибуткового вираження для інституційних одиниць – суб'єктів акумулювання та використання зазначених ресурсів. В економіці України, котра реально є транзитивною економікою “пострадянського типу”, *де ембріон ринкового механізму координації співіснує з могутнім навколишнім та пригнічуючим середовищем, що включає неформальні механізми олігархічно-групового контролю державної влади та монопольної організації ринків із використанням інструментів державного регулювання в персоніфікованих та “нерозділено-спільних” інтересах центрів політичної й економічної влади*, структурна політика не може бути похідною від “провалів” того, чого ще реально не існує. Навпаки, структурна політика *демократичної держави* є формоутворюючим і прискорюючим фактором успішних інституціональних, економічних і фінансових трансформацій. Інше важливе питання – реальний, а не формальний ступінь такої демократичності.

У теорії стандартизованої ринкової економіки структурна політика неминуче несе із собою небезпеку “невиправданого державного втручання”, що містить потенційні можливості для деформацій ринків, віддалення їхнього реального стану від “чистої” досконалої моделі. У транзитивній економіці “пострадянського типу” також існують “небезпеки-наслідки” структурної політики, але дещо іншого характеру. Вони пов'язані з можливою консервацією рутинних функцій та механізмів структурної політики, властивих останній в умовах централізованої економіки, а також транзитивної квазіринкової економіки “пострадянського типу”. За наявності інституціональної невизначеності та конфлікту механізмів ринкової координації з механізмами олігархічно-групового контролю державної влади є ймовірність втягування струк-

турної політики в орбіту централізованих рішень та заходів, спрямованих на реалізацію специфічних групових інтересів. Поряд із рухом уперед можливі відкочування назад.

Інституціональна визначеність є умовою раціоналізації економічної поведінки як агентів господарювання, так і держави. Навіть ефекти корисних заходів дерегуляції, які здійснюються в Україні останніми роками, “гасяться” панівним середовищем загальної інституціональної невизначеності та дисфункціональністю багатьох макроуправлінських рішень, котрі супроводжують реальну підприємницьку діяльність. Склалася парадоксальна ситуація: дерегуляційні економіко-політичні рішення існують переважно самі по собі й начебто підтримують мале та середнє підприємництво, але це – своєрідна “віртуальна” підтримка, розрахована більше на зовнішні рейтингові ефекти. У реальному житті, на мікрорівні, дерегуляційні імпульси слабо впливають на загальний клімат підприємницької діяльності. Інституціональна невизначеність руйнує підвалини економічного розрахунку, оцінювання альтернатив, фінансового прогнозування і планування, ухвалення раціональних рішень як на мікрорівні фірм, так і на макрорівні фінансової, монетарної та структурної політик.

Механізми координації в реальній транзитивній економіці України включають і олігархічно контрольовані ринки й інститути, і спонтанні ринкові зв'язки, котрі, проте, не можуть вважатися повноцінними ринками. Вони є базою для функціонування інститутів обмеженої самостійності суб'єктів господарювання. Неформальні процеси “приватизації” державних інститутів зумовлюють *особливий стан інституціональної невизначеності, що призводить до “провалів” як держави, так і ринків, що формуються*. У таких умовах функції, котрі повинна виконувати держава, реалізуються частково або деформуються під впливом центрів реальної політичної та економічної влади. Значно ускладнюється раціоналізація економічної поведінки як суб'єктів господарювання, так і самої держави. Інституціональна невизначеність посилює *ризик економічної дезорганізації*, а економічна політика втрачає системні характеристики та перетворюється на процес рефлекторного реагування на перманентні внутрішні й зовнішні шоки. Інституціональні механізми узгодження економічних, політичних і соціальних інтересів україн слабка. Великою мірою це зумовлено тим, що політичні партії формуються переважно як персоніфіковані “політичні проекти”, не пов'язані з інтересами структурованого електорату. Отримання такими партіями інструментів законодавчої та виконавчої влади живить стан інституціональної невизначеності, провокує намагання “приватизації” держави, конфлікти групових інтересів, пов'язаних із контролем фінансових, насамперед бюджетних, потоків.

Структурну політику організації економіки слід розглядати як політику утвердження господарського порядку в рамках конституційно визначеного та інституціонально забезпеченого державного впливу на економіку. В результаті у транзитивній економіці, можливо не досить чітко, але все-таки поступово формується конгломерат часткових систем координації як одне ціле, що повинне сприяти ринковому механізму координації та подоланню інституціональної невизначеності. Багато в чому це ускладнюється націо-

нальними умовами, історичними й географічними чинниками, традиційними та ідеологічними уявленнями про цінності.

До конституюючих умов структурної політики в транзитивній економіці належить децентралізація прав власності. Хоча бюрократією допускається певна децентралізація повноважень в управлінні й ухваленні окремих рішень, котра навіть поступово розширюється, централізований тиск на права власності ще не подолано.

Отже, необхідними передумовами структурних реформ за інституціональної невизначеності та фінансової нестабільності є:

- концептуальне обґрунтування пріоритетних напрямів структурних реформ у вигляді чітко сформульованого “порядкового” набору цілей та відповідних функцій, які повинна при цьому виконувати держава;
- проведення *системної економічної політики*, спрямованої на зростання ролі механізму внутрішньої ринкової координації, що структурно адаптується до зовнішнього середовища світової економіки з урахуванням абсолютних і відносних переваг національної економіки;
- функціонування держави як найважливішого носія цілей та інструментів структурної політики, виразника й гаранта реалізації загальнонаціональних, а не групових інтересів. При цьому вона повинна усвідомлювати необхідність істотного скорочення власної ролі в тій формі, котра склалася в “дотрансформаційному” господарстві, сприяти започаткуванню необхідних структурних змін і підтримувати їх узгодженими заходами бюджетно-податкової та грошово-кредитної політик;
- обґрунтування цілей і використовуваних інструментів структурної політики в кожному окремому випадку, виходячи з потенціалу конкретного інституціонального сектору економіки, фіскальної спроможності держави, різновекторних впливів політичних партій, громадських груп, інститутів, організацій тощо.

Список використаних джерел

1. Economic Policy Reforms 2016: Going for Growth Interim Report. Paris: OECD Publishing, 2016. P. 121–147.
2. Causa O., Hermansen M., Ruiz N. The Distributional Impact of Structural Reforms. *OECD Economics Department Working Papers*. 2016. No. 1342. 60 p.
3. Structural Reforms and Macroeconomic Performance: Initial Considerations for the Fund / International Monetary Fund. Washington, D.C. 2015. November. 62 p.
4. Staff Note for the G20: A Guiding Framework for Structural Reforms / International Monetary Fund. Washington, D.C. 2016. April. 14 p.
5. Dabla-Norris E., Ho G., Kyobe A. Structural Reforms and Productivity Growth in Emerging Market and Developing Economies. *IMF Working Paper*. 2016. WP/16/15. 35 p.
6. Bordon A., Ebeke C., Shiron K. When Do Structural Reforms Work? On the Role of the Business Cycle and Macroeconomic Policies. *IMF Working Paper*. 2016. WP/16/62. 27 p.
7. Varga J., Roeger W., Veld J. Growth Effects of Structural Reforms in Southern Europe: The case of Greece, Italy, Spain and Portugal. *European Economy. Economic Papers*. Brussels: European Commission DG ECFIN, 2013. December. No. 511. 33 p.
8. Gruner H. P. The Political Economy of Structural Reform and Fiscal Consolidation Revisited. *European Economy. Economic Papers*. Brussels: European Commission DG ECFIN, 2013. No. 487. April. 54 p.

9. *Knight F.* Risk, Uncertainty and Profit. Boston; New York, 1921. 381 p.
10. *Alchian A.* Uncertainty, Evolution, and Economic Theory. *The Journal of Political Economy*. 1950. Vol. 58, No. 3. P. 211–221.
11. *Alchian A. A., Demsetz H.* Production, Information Costs, and Economic Organization. *The American Economic Review*. 1972. Vol. 62, No. 5. P. 777–795.
12. *Filho F., Conceição O.* The Concept of Uncertainty in Post Keynesian Theory and in Institutional Economics. *Journal of Economic Issues*. 2005. Vol. 39, No. 3. P. 579–594.
13. *Andrews M.* The Limits of Institutional Reform in Development. Changing Rules for Realistic Solutions. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2013. 254 p.
14. *Bonfiglioli A., Gancia G.* Economic uncertainty and structural reforms. *Universitat Pompeu Fabra, Department of Economics and Business, Barcelona. Economics Working Paper Series. Working Paper*. 2016. No. 1494. July. 49 p.
15. *Minsky H.* Stabilizing an Unstable Economy. McGraw-Hill, 2008. 432 p.
16. Модернізація фінансової системи України в процесі євроінтеграції: у 2 т. / Т. І. Єфименко, С. С. Гасанов, В. П. Кудряшов та ін.; за ред. О. В. Шлапака, Т. І. Єфименко. Київ: ДННУ “Акад. фін. управління”, 2014.
17. Фінансова система національної економіки: проблеми розвитку та управління змінами: у 3 т. / за заг. ред. Т. І. Єфименко. Київ: ДННУ “Акад. фін. управління”, 2012.
18. Фінансова система України: взаємодія корпоративного та державного секторів / Т. І. Єфименко, І. О. Лютий, С. С. Гасанов та ін. Київ: ДННУ “Акад. фін. управління”, 2012. 244 с.
19. Удосконалення управління державними фінансами та реформування податкової системи України / за ред. Т. І. Єфименко. Київ: ДННУ “Акад. фін. управління”, 2015. 446 с.
20. Фінансова глобалізація і євроінтеграція / за ред. О. Г. Білоруса, Т. І. Єфименко; ДННУ “Акад. фін. управління”. Київ, 2015. 496 с.
21. *Єфименко Т. І.* Податки в інституційній системі сучасної економіки; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. Київ, 2011. 688 с.
22. *Єфименко Т. І.* Фіскальний простір антикризового регулювання. Київ: ДННУ “Акад. фін. управління”, 2012. 332 с.
23. *Єфименко Т. І., Гасанов С. С., Кудряшов В. П.* Фіскальна консолідація в контексті антикризового регулювання. *Фінанси України*. 2013. № 2. С. 7–20.
24. *Гасанов С. С., Кудряшов В. П., Балакін Р. А.* Досвід ЄС з антикризового управління державними фінансами та його використання в Україні. *Фінанси України*. 2014. № 7. С. 17–30.
25. *Hodgson G. M.* Economics and Institutions: A Manifesto for a Modern Institutional Economics. Cambridge and University of Pennsylvania Press, Philadelphia: Polity Press, 1988. 264 p.
26. *Lawson A.* Uncertainty and Economic Analysis. *Economic Journal*. 1985. Vol. 95. P. 909–927.
27. *David P. A.* Clio and Economics of QWERTY. *American Economic Review*. 1985. Vol. 75, No. 2. P. 332–337.
28. *Mises L.* Human Action: A Treatise on Economics. Auburn: Ludwig von Mises Institute, 2010. 912 p.
29. *Hayek F.* Law, Legislation and Liberty. A new statement of the liberal principles of justice and political economy. Routledge; London; New York, 2013. 557 p.
30. *Eucken W.* The Foundations of Economics. History and Theory of Economic Reality. London; Edinburgh; Glasgow: William Hodge and Co, 1950. 358 p.
31. *Rothbard M.* Power and Market: Government and the Economy. 4th ed. Auburn: Ludwig von Mises Institute, 2006. 331 p.

32. Weber M. *Economy and Society*. Berkeley; Los Angeles; London: University of California Press, 1978. 1712 p.

References

1. OECD. (2016). *Economic Policy Reforms 2016: Going for Growth Interim Report*. Paris: OECD Publishing, 121–147.
2. Causa, O., Hermansen, M., Ruiz, N. (2016). The Distributional Impact of Structural Reforms. *OECD Economics Department Working Papers*, 1342.
3. International Monetary Fund. (2015, November). *Structural Reforms and Macroeconomic Performance: Initial Considerations for the Fund*. Washington, D.C.
4. International Monetary Fund. (2016, April). *Staff Note for the G20: A Guiding Framework for Structural Reforms*. Washington, D.C.
5. Dabla-Norris, E., Ho G., Kyobe A. (2016). Structural Reforms and Productivity Growth in Emerging Market and Developing Economies. *IMF Working Paper*, WP/16/15.
6. Bordon A., Ebeke C., Shiron K. (2016). When Do Structural Reforms Work? On the Role of the Business Cycle and Macroeconomic Policies. *IMF Working Paper*, WP/16/62.
7. Varga, J., Roeger, W., Veld, J. (2013, December). Growth Effects of Structural Reforms in Southern Europe: The case of Greece, Italy, Spain and Portugal. *European Economy. Economic Papers*, 511.
8. Gruner, H. P. (2013, April). The Political Economy of Structural Reform and Fiscal Consolidation Revisited. *European Economy. Economic Papers*, 487.
9. Knight, F. (1921). *Risk, Uncertainty and Profit*. Boston; New York.
10. Alchian, A. (1950). Uncertainty, Evolution, and Economic Theory. *The Journal of Political Economy*, 58, 3, 211–221.
11. Alchian, A. A., Demsetz, H. (1972). Production, Information Costs, and Economic Organization. *The American Economic Review*, 62, 5, 777–795.
12. Filho, F., Conceição, O. (2005). The Concept of Uncertainty in Post Keynesian Theory and in Institutional Economics. *Journal of Economic*, 39, 3, 579–594.
13. Andrews, M. (2013). *The Limits of Institutional Reform in Development. Changing Rules for Realistic Solutions*. Cambridge: New York: Cambridge University Press.
14. Bonfiglioli, A., Gancia, G. (2016, July). Economic uncertainty and structural reforms. *Universitat Pompeu Fabra, Department of Economics and Business, Barcelona. Economics Working Paper Series. Working Paper*, 1494.
15. Minsky, H. (2008). *Stabilizing an Unstable Economy*. McGraw-Hill.
16. Shlapak, O. V., Yefy`menko, T. I. (Eds.). (2014). *Modernizaciya finansovoyi sy`stemy` Ukrainy` v procesi yevrointehraciyi* [Modernization of the financial system of Ukraine in European integration] (Vol. 1–2). Ky`yiv: DNNU “Akad. fin. upravlinnya” [in Ukrainian].
17. Yefy`menko, T. I. (Ed.). (2012). *Finansova sy`stema nacional`noyi ekonomiky`: problemy` rozvy`tku ta upravlinnya zminamy`* [The financial system of the national economy: problems of development and change management] (Vol. 1–3). Ky`yiv: DNNU “Akad. fin. upravlinnya” [in Ukrainian].
18. Yefy`menko, T. I., Lyuty`j, I. O., Hasanov S. S. et al. (2012). *Finansova sy`stema Ukrainy`: vzayemodiya korporaty`vnoho ta derzhavnoho sektoriv* [The financial system of Ukraine: the interaction of corporate and public sectors]. Ky`yiv: DNNU “Akad. fin. upravlinnya” [in Ukrainian].
19. Yefy`menko, T. I. (Eds.). (2015). *Udoskonalennya upravlinnya derzhavny`my` finansamy` ta reformuvannya podatkovoyi sy`stemy` Ukrainy`* [Improving public

- financial management and tax system reform Ukraine]. Ky`yiv: DNNU "Akad. fin. upravlinnya" [in Ukrainian].
20. Bilorus, O. H., Yefy`menko, T. I. (Eds.). (2015). *Finansova hlobalizaciya i yevrointehraciya* [Financial globalization and European integration]. Ky`yiv: DNNU "Akademiya finansovoho upravlinnya" [in Ukrainian].
 21. Yefy`menko, T. I. (2011). *Podatky` v insty`tucijnij sy`stemi suchasnoyi ekonomiky`* [Taxes institutional system of modern economy]. Ky`yiv: NAN Ukrayiny`, In-t ekon. ta prohnozuv. [in Ukrainian].
 22. Yefy`menko, T. I. (2012). *Fiskal`ny`j prostir anty`kry`zovoho rehulyuvannya* [Fiscal space crisis management]. Ky`yiv: DNNU "Akad. fin. upravlinnya" [in Ukrainian].
 23. Yefy`menko, T. I., Hasanov, S. S., Kudryashov, V. P. (2013). Fiskal`na konsolidaciya v konteksti anty`kry`zovoho rehulyuvannya [Fiscal consolidation in the context of crisis management]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 2, 7–20 [in Ukrainian].
 24. Hasanov, S. S., Kudryashov, V. P., Balakin, R. L. (2014). Dosvid YeS z anty`kry`zovoho upravlinnya derzhavny`my` finansamy` ta joho vy`kory`stannya v Ukrayini. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 7, 17–30 [in Ukrainian].
 25. Hodgson, G. M. (1988). *Economics and Institutions: A Manifesto for a Modern Institutional Economics*. Cambridge and University of Pennsylvania Press, Philadelphia: Polity Press.
 26. Lawson, A. (1985). Uncertainty and Economic Analysis. *Economic Journal*, 95, 909–927.
 27. David, P. A. (1985). Clio and Economics of QWERTY. *American Economic Review*, 75, 2, 332–337.
 28. Mises, L. (2010). *Human Action: A Treatise on Economics*. Auburn: Ludwig von Mises Institute.
 29. Hayek, F. (2013). *Law, Legislation and Liberty. A new statement of the liberal principles of justice and political economy*. Routledge: London: New York.
 30. Eucken, W. (1950). *The Foundations of Economics. History and Theory of Economic Reality*. London: Edinburgh: Glasgow: William Hodge and Co.
 31. Rothbard, M. (2006). *Power and Market: Government and the Economy*. Auburn: Ludwig von Mises Institute.
 32. Weber, M. (1978). *Economy and Society*. Berkeley; Los Angeles: London: University of California Press.